

Респондент: Яна (прізвище не вказано із міркувань безпеки), (28 років).

Хто записав: провідний редактор (з видавничої діяльності та сайту)

Інформаційно-видавничого відділу
Національного музею Голодомору-геноциду
Любов Гоцуляк.

Дата запису: 20.05.2022 року.

Спосіб проведення інтерв'ю: Аудіодзвінок.

Стріляти почали ще десь 13 лютого. Однак, ми не вірили, що буде повномасштабна війна. Думали, що все обійдеться та буде як у 14-му році, постріляють трохи і на тому все. Ми жили в селищі Сартана, ближче до Новоазовська, і якраз в 20-их числах лютого ми поїхали із сином до лікарні (у нас була планова операція). Але лікар її відмінив, не хотів ризикувати, тому що каже, а раптом дитина буде під наркозом і вимкнуть світло, або розбомблять лікарню. Далі ми поїхали до моєї мами на квартиру. Вирішили, що все-таки в місті буде безпечніше. Однак, коли почали активно обстрілювати місто з різних видів зброї, а щоразу спускатися з дев'ятого поверху до підвалу – не вихід. 26 лютого ми переїхали до бомбосховища, що знаходилося на території кінотеатру «Savona».

Розкажіть, будь ласка, детальніше про перебування у бомбосховищі. Яким був ваш побут?

Моя сестра була директором кінотеатру «Savona», тому там зібралися усі мої родичі, куми, друзі та знайомі. Ми намагалися забезпечити себе максимально провізією. Кожен поприносив усі можливі запаси їжі. Фрукти, овочі, м'ясо і так далі. Також ми шукали маленькі оптові риночки, люди продавали там продукти, аби мати готівку. А потім дійшло до такого, що ми також ходили і мародерили. Нам потрібно було якось виживати, щоб просто не вмерти з голоду. Ми мали гроші, але не було кому їх уже давати. У кінотеатрі було всього чотири зали. В одному сиділа наша родина, чоловік 50 десь. У інших були люди, які просто попросилися, десь дві тисячі там було. Спали ми усі на матрацах, підлозі, кріслах. Кожного дня люди ризикували та виїздили. У них нерви здавали, вони просто не витримували усього, що відбувалося навколо. А є й такі, що так і не наважилися виїхати і залишилися у Маріуполі.

З кожним днем ставало усе важче морально та небезпечно знаходитися у місті. Бракувало теплого одягу, оскільки не було світла та газу і було страшенно холодно. Дітям було найважче, адже вони перехворіли чим тільки можна було – ротавірус, соплі, понос, температура, інфекція була повсюди. Ми не виходили без нагальної потреби на двір. Постійно їздили танки, бої не припинялися. Неодноразово стріляли по кінотеатру, де ми знаходилися. Місто руйнувалося на очах. Саме основне, що швидко у нас закінчувалася

їжа, вода медикаменти. У кінотеатрі були бойлери, то ми брали та зливали воду з труб і пили таку воду. Дітям кип'ятили і так давали пити.

Гуманітарки не було. Ну, вона була, але так, як наше місто взяли у кільце, її просто не пропускали. Дня 3-4 зв'язок у нас ще був, а потім у нас обрубився зв'язок. Потім ще пару днів минуло, у нас вимкнули газ, світло, розбили всі підстанції. Ми залишилися без світла, без води. Готували їсти на вулиці. Було дуже небезпечно – були обстріли. Деякі чоловіки навіть постраждали від уламків, які готували нам їсти на вулиці. Дітей ми тримали тільки виключно у підвалі. Виходили на вулицю дорослі, батьки, тільки задля того, аби приготувати поїсти. Чоловіки брали дрова, робили вогнище, готували в казанах каші, макарони, супи. У нас були консерви, тушонки.

Скажіть, будь ласка, як ваш син усе це переносив?

Спочатку він не все розумів, і мені було це на року. Але з кожним днем до нього таки приходило якесь усвідомлення того, що відбувається. Він почав боятися, став нервовим, наляканим. Найбільше стрес у нього був, коли наша будівля попала під обстріл. Повилітали вікна, не стало дверей. Ми сиділи чи то на дворі, чи то в приміщенні. У нього на нервовому ґрунті відбувся гормональний збій, почав глохнути на одне вухо (уже пізніше ми в Києві зробили йому операцію). У мене в дитини посивіло волосся на голові. Він на власні очі бачив ці трупи. Ми навіть їх переступали, коли довелося уже залишити бомбосховище. Ніхто ж не прибирав тіла з вулиці, тому що їх не було куди подіти. По всьому місту просто у палісадниках – це самі жителі будинків від себе просто брали і закопували тіла, щоб собаки їх не розтягали. В усіх дворах, палісадниках, повсюди от так стоять саморобні могилки. Чи знаєш ти цю людину, чи не знаєш, все одно брали і закопували.

Найчастіше люди гинули через те, що вони перебували або в квартирах – потрапляли під обстріли по будинках, або ж коли збирався масовий натовп, черга за водою, наприклад. І я скажу, що не бомбили ті будівлі, які були адміністративними, їх не чіпали. Може і чіпали, але цілеспрямовано по ним не стріляли. Стріляли по житлових кварталах, магазинах з продуктами, складах, гаражах. Тобто, там, де є якась провізія. Нас хотіли ще й позбавити будь-якої їжі.

З усіх днів перебування в бомбосховищі, який був найстрашніший?

День, коли мені довелося залишити свого сина, а самій побігти забрати свою тітку. По дорозі я потрапила під обстріл. Російські військові почали стріляти мені по ногах. Мені вдалося підбігти до найближчого будинку. Тоді вони почали стріляти по будівлі, щоб на мене сипалася штукатурка. Виходить, що я швидко бігла та кричала, і вони не могли в мене попасти. Я впала на землю, там лежали мертві військові. Такі сині та опухлі обличчя були у них, видно, що трупи лежали уже не один день тут. Я сховалася поміж цими тілами. Я лежала та кричала, боялася встати. Вони мене бачили, але оскільки то було задалеко, плюс ще за тілами мертвими заховалася, то їм було важко в мене попасти. З-за кутка мене побачив чоловік, що я ще жива і кличу на допомогу. І він ризикнув своїм життям, аби врятувати моє. Дякувати Богу, все закінчилося добре для нас обох. Потім я побігла в одне

сховище, там тітки не було і мені довелося бігти в інше. Усе це відбувалося у супроводі обстрілів та вибухів. Було дуже страшно. Але все ж мені вдалося знайти тітку та повернутися назад до сина.

Коли ви наважилися на виїзд?

Якраз того дня, як я пішла на пошуки тітки. До нас прийшли російські військові і сказали, щоб ми покинули цю територію. Пояснили це тим, що іде повна зачистка цього району. Найстрашніше було те, що ми геть не розуміли, куди нам їхати. Оскільки у нас взагалі не було зв'язку і ми не знали, де починається територія, підконтрольна Україні. Виїхала з Маріуполя ми 21 березня. Я вже не пам'ятаю, який це був день тижня. Ми просто рахували, який день війни, а не день тижня. Виїхала разом зі своєю тіткою та восьмирічним сином. Дякувати Богу, що у нас був автомобіль, бо я навіть і боюся подумати, як та куди нас могли відвезти. Це було дуже небезпечно, це було на свій страх і ризик, тому що, якщо чесно, це було як дорога в один кінець. Я посадила свою дитину і тітку, і ми поїхали. Виїжджали на свій страх і ризик. На виїзд з міста було дуже багато машин. Морально найважче було проїздити блокпости. Щоразу нас висаджували, перевіряли, влаштовували допити, задавали питання різного плану. Чому я заміжня, маю штамп в паспорті, а ми їдемо без батька? Спочатку вони мене питали про це, а потім дитину мою запитували. Я підготувала сина. Сказала, щоб він говорив, що не знає нашого тата, бо він погана людина і кинув нас з мамою. Я російським військовим казала, що вже давно не живу з чоловіком, а не розвелися офіційно, тому що він дуже погана людина і покинув мене, коли я була вагітною. А правда вся в тому, що мій чоловік військовий та перебуває на «Азовсталі». Такого зрозуміло, що говорити не можна було, бо нас би відразу забрали б у невідомому напрямку.

Було 27 ворожих блокпостів по дорозі до Запоріжжя. Далі було Дніпро, де нам дуже допомогли. Ми змогли трохи перевести подих, волонтери допомогли безкоштовно відремонтувати автомобіль. Потім я знову вирушила у дорогу. Зараз ми перебуваємо в Києві. Три дні тому мій тато також зміг вирватися з Маріуполя. Весь цей час він шукав мою маму, вона досі рахується безвісти зниклою. Уже два місяці немає жодних новин від неї. Однак ми не здаємося, молимося та віримо, що скоро вона також приїде до нас. Нікуди не хочеться виїздити за кордон. Я з нетерпінням очікую на дзвінок мами. Також я чекаю з полону свого чоловіка. Вірю лиш у скорішу перемогу та чекаю на своїх рідних.

Які емоції вас зараз переповнюють?

Ненавість. Злість. Невимовний біль. Розчарування. Російські військові знищили моє рідне місто. Маріуполя взагалі немає. Я, коли їхала, жодної будівлі, яка не було б зачеплена, просто немає. Якщо вона не згоріла, то вона пробита наскрізь, якщо не пробита – вибиті вікна. На мою думку, його легше, напевно заново буде відбудувати.

Немає такої сім'ї, яку б не зачепила ця війна. Деякі втратили батьків, деякі втратили своїх дітей, житло. Це взагалі дуже страшно. Таке відчуття, що в один момент я втратила усе...